

UOT – 32

Rəna Mirzəzadə
AMEA Fəlsəfə və Hüquq İnstitutu, fə.ü.e.d.

SOYQIRIM VƏ GENOSİD CİNAYƏTİNƏ BEYNƏLXALQ HÜQUQİ VƏ SİYASİ BAXIŞ

Məqalədə bildirilir ki, genosid sözü ilk dəfə İkinci Dünya müharibəsi ərəfəsində yəhudi mənşəli polşalı hüquqşünas Rafael Lemkin tərəfindən işlənib. R.Lemkin faşistlər tərəfindən Avropa yəhudilərinin kütləvi məhvətmə siyasətini məhz genosid adlandırmışdı. Onun fikrincə, genosid əhəlinin qəsdən məhv edilməsi cəhdidir. Soyqırım - etnik, irqi, dini və ya milli qrupun düşünülmüş və sistemli olaraq tam və ya qismən məhv edilməsidir. Soyqırım - milli mənsəbiyyətinə görə dinc əhəlinin məqsədli şəkildə kütləvi qətləməsidir. Bəşər tarixi zaman-zaman soyqırım siyasəti kimi bir həqiqətin reallığına şahid olub və olur. Soyqırım hadisələri bəşəri cinayətlər kateqoriyasına aid olan proseslərdir.

Soyqırım... Terrorlar... - günümüzün ən aktual problemləridir. Terror və soyqırım – bu, düşünülmüş kütləvi insan qətlidir. Soyqırımlar... Holokosta - yəhudilərin soyqırımını insanlığa qarşı törənən ən böyük cinayətdir! Xocalı genosidi - XX əsrin sonunda insanlığa qarşı ən vəhşi terrordur. 2001-ci il 11 sentyabr ABŞ-da baş verən hadisə insan qətləməsi deyilmi!?... Bəs Bakıda 19 mart 1994-cü ildə metronun partladılması nədir... Adi “xəbər” mətnli insan qətləməsi...

Genosid sözü ilk dəfə İkinci Dünya müharibəsi ərəfəsində yəhudi mənşəli polşalı hüquqşünas Rafael Lemkin tərəfindən işlənib. R.Lemkin faşistlər tərəfindən Avropa yəhudilərinin kütləvi məhvətmə siyasətini məhz genosid adlandırmışdı. Ona görə genosid - “əhəlinin qəsdən məhv edilməsi cəhdidir. “Genosid” yunan sözü olub (yunanca “genos” - kök, nəsil, soy, latınca “caedo” - öldürürəm deməkdir) bu iki söz birləşməsindən formalaşib. “Genosid” termini beynəlxalq hüquqda “qəsdən və sistemli şəkildə dövlətin milli, irqi, dini, siyasi və etnik qrupu tam və hissəvi şəkildə məhv etməsi” kimi işlədilməyə başladı. R.Lemkin bu anlayışı elmə tətbiq etməklə, soyqırımın müəyyən insan qruplarının mövcudluğuna, onun vacib əsaslarının məhvətinə doğru yönəlmiş və çox müxtəlif cinayətkar hərəkətlərin koordinasiya olunmuş, əlaqəli, bəlkə də planlaşdırılmış surətdə həyata keçirilməsini nəzərdə tuturdu [1, s.3].

1945-ci ildə Nürnberq Beynəlxalq Hərbi Tribunalı məhz İkinci Dünya müharibəsinin cinayətlərini, vəhşicəsinə insanlığın məhvətinə yönəlmiş belə hadisələri “faşist liderlərinin bəşəriyyət əleyhinə cinayətləri” ittihamı ilə cəzalandırırdı. Qeyd edək ki, Nürnberq Tribunalının bu ittiham aktında “soyqırım” termini də yurə, yəni hüquqi anlamda deyil, proses və hadisələri təsvir edən anlamda verilməmişdir. Nəzərə yetirək ki, 1948-ci il 9 dekabrda BMT tərəfindən “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiya (SCQACK) qəbul edildi. Bu Konvensiya 1951-ci il yanvar ayının 12-də 20 ölkə Konvensiyaya üzv olduqdan sonra beynəlxalq hüquqi qüvvə aldı. Buna baxmayaraq həmin dövrdə BMT Təhlükəsizlik Şurasının 5 daimi üzvündən yalnız 2-si razılaşmaya tərəfdar olduğundan dörd onillik ərzində Konvensiya zəif işlək gücdə olaraq qalmışdır. Bu Konvensiya keçmiş SSRİ tərəfindən 1954-cü ildə, Birləşmiş Krallıq tərəfindən 1970-ci ildə, Çin Xalq Respublikası tərəfindən 1983-cü ildə, ABŞ tərəfindən isə 1988-ci ildə ratifikasiya olunmuşdur. Buna görə də bu beynəlxalq hüquqi akt yalnız 1990-cı illərdə artıq işə düşmüşdür. Beləliklə, bəşər tarixində ilk dəfə beynəlxalq hüquqda insan qruplarının milli, etnik, irqi, dini fərqlərinə görə kütləvi məhvətinə yönələn cinayətlər soyqırımlar kimi qəbul edildi. Bu Konvensiyamı qəbul edən, ona qoşulan ölkələrin üzərinə bu kimi cinayətlərin qarşısının alınması və belə cinayətləri törədənlərin cəzalandırılması öhdəliyi bir vəzifə kimi qoyulurdu. 1946-cı ildə BMT Baş Assambleyası genosidin

mütləq cəzalandırılmalı olmasını elan edib. Həmin Bəyannamədə göstərilir ki, genosid istər sülh, istərsə də müharibə şəraitində bir fərdin, qrupun və ya dövlətin öz əhalisinə və ya digər dövlətin əhalisinə qarşı yönələn cinayətləri Beynəlxalq Tribunalda mühakimə olunmalıdır.

Bu haqda “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın preambulasında qeyd edilib ki, “soyqırım” yalnız beynəlxalq hüquq üzrə BMT-nin mahiyyətinə və məqsədlərinə zidd, sivil dünya tərəfindən cinayət hesab olunan cinayət hesab edilmir, həmçinin “bütün tarixi dövrlərdə soyqırım bəşəriyyətin amansız böyük itkisi” hesab edilir. Beynəlxalq hüquq normalarında soyqırım törədən şəxslərin (fərdlərin) cinayəti mühakimə olunmalı və cəzalandırılmalıdır. Beynəlxalq hüquq “soyqırım cinayəti” terminini müəyyənləşdirməklə, həmin cinayəti törətmiş şəxslərin məsuliyyətini də açıqlayır. “Soyqırım cinayətinin Qarşısının Alınması və Cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsasən “iştirakçı dövlətlər soyqırım cinayətini törətməkdə təqsirli olan şəxslərin cəzalandırılması üçün təsirli tədbir görməlidir”. Konvensiyanın 6-cı maddəsinə görə “həmin şəxslər dövlətin ərazisində səlahiyyətli məhkəmələrdə mühakimə olunmayanda, beynəlxalq məhkəmə tərəfindən mühakimə edilməlidir” [2].

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi (BCM) isə yalnız 1 iyul 2002-ci ildə və ondan sonra törədilmiş cinayətləri mühakimə edə bilər.

Bəs elmi sözlük lüğət və ya ensiklopediyalarda bu anlayış necə verilir? Belə ki, “soyqırım sözü” – soyqırım cinayəti, genosid cinayəti, gizli bir planın icrası sürətilə milli, etnik, irqi və ya dini bir qrupun tamamilə və ya qismən yox edilməsi məqsədilə bu qrup üzvlərin öldürülməsi, fiziki və ya digər ruhi ağır zərərə məruz qalması, qrupun tamamilə və ya qismən yox edilməsi nəticəsində ortaya çıxacaq şərtlərdə yaşamağa məcbur edilməsinin həyata keçirilməsidir [3, s.447].

“Soyqırım” – sülh və bəşəriyyət əleyhinə olan cinayətlərin bir növüdür. Soyqırımın mənası Azərbaycan Cinayət Məcəlləsinin 103-cü maddəsində belə nəzərdə tutulmuşdur. “Hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupu, bir qrup kimi bütövlükdə və ya qismən məhv etmək məqsədilə qrup üzvlərinin öldürülmə, qrup üzvlərinin sağlamlığına ağır zərər vurma və onların əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma, qrupun bütövlükdə və ya qismən fiziki məhvə yönəlmiş yaşayış şəraiti yaratma, qrup daxilində doğumların qarşısını almağa yönəlmiş tədbirləri həyata keçirmə, bir qrupa mənsub olan uşaqları zorla başqa qrupa keçirməyə ifadə olunur” [4, s.944].

Bəs genosid nədir? Genosid (yunanca genos - qəbiləni, nəsli, tayfayı; lat. cadere - məhv etmək, öldürmək) ayrı-ayrı əhali qruplarının irqi, milli yaxud dini motivə görə əhalinin ayrı-ayrı qruplarının kütləvi sürətdə məhv edilməsidir [5].

Genosid cinayətləri faşizmi, irqi və milli ədavəti, ali irqlərin “aşağı” irqlər üzərində hökmranlığını və s. təbliğ edən mürtəce “nəzəriyyələrə” əsaslanır. Burada sual yaranır: hansı halda kütləvi insan qətlərinə qırğın, hüquqi dildə insanlıq əleyhinə cinayət deyilir, hansı halda genosid? Həyatda adi insanlar üçün mühüm əhəmiyyəti olmasa da, bu yanaşma beynəlxalq hüquqda vacib əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, London Universitetinin professoru Philippe Sandsa görə “insanlıq əleyhinə cinayət və genosid” konseptləri arasındakı adi fərqlər belədir:

a) insanlıq əleyhinə cinayət deyəndə fərdlərin kütləvi sayda qətli, məhvi nəzərdə tutulur. Sistematik, davamlı kütləvi qətlər varsa, bu, insanlıq əleyhinə cinayətdir;

b) genosidə yanaşma isə bir qədər fərqlidir. Belə ki, genosid məsələsində insanların kütləvi qətli nəzərdə tutulmur, çünki həm də bütöv qrupların məhvi nəzərdə tutulur. Başqa sözlə, məhz hər hansı bir qrupa aid olduğu üçün öldürülən çoxlu sayda insanın qətli genosiddir.

Bu baxımdan bu iki yanaşmanın da fərqli tərəfləri vardır. Birinin məqsədi fərdləri qorumaqdır, digərinki isə qrupları.

Bu mənada yenə sual yaranır ki, bütün kütləvi qırğınlara genosid demək olarmı?

Yenə Ph.Sandsa müraciət edək. Ph.Sands yazır ki, “Genosid termininin tərəfdarları iddia edirlər ki, insanları, sadəcə fərd olduğu üçün qrup halda məhv etmirlər. Onları sırf hansısa dini, irqi və

ya milli qrupa aid olduqlarına görə qırırlar. İnsanlıq əleyhinə cinayət termininin tərəfdarları isə inanırlar ki, insanları sırf hansısa qrupa aid olduqlarına görə yox, bir fərd kimi qəbul edib qorumaq lazımdır. Təbii ki, yalnız bu yolla kütləvi qırğınların qarşısını almaq olar [6].

Ph.Sandsın da açıqlamasından görünür ki, bu iki anlayışın, yəni soyqırım və genosidin sanki bir-birinə qarşı olmasına baxmayaraq, 1998-ci ildə Romada Beynəlxalq Cinayətlər Məhkəməsi quranda ağır cinayətlər arasına genosidi də, insanlıq əleyhinə cinayəti də saldılar. Çünki bu cinayətlərə görə məsuliyyət bölgüsündə də fərqlər vardır.

Bəs bu məsuliyyət fərqi nədir? Təbii ki, insanlıq əleyhinə cinayət deyəndə bu cinayəti törədən və törətməyə əmr verən ayrı-ayrı fərdlər məhkəməyə çıxarılır. Genosid ittihamı isə fərqlidir. Genosiddə fərdlər deyil, bir qrupun digər qrupu məhv etməsi, yox etməsindən bəhs olunur. Burada məhz qurban olan qrup sübut etməlidir ki, genosid törədən, ittiham olunan şəxslər bu prosesi sırf öz istəkləri ilə həyata keçirməyiblər. Bu bir qrupun siyasəti olub. Məhz bu səbəbdən qərar verəndə tarix də, münaqişəni və ya cinayəti yaranan səbəblər, onun keçmiş tarixi-siyasi faktorları da diqqətlə araşdırılmalıdır. Çünki Ph.Sandsın qeyd etdiyi kimi : “genosid kimi ittihamlar yanlış anlamaqlara və qruplararası ədavət kimi fəsadların yaranmasına səbəb ola bilər [7].

Məlumdur ki, İkinci Dünya müharibəsi illərində hitlerçilər işğal etdikləri ölkələrdə əhaliyə qarşı kütləvi miqyasda genosid cinayətləri törətmişlər. Genosidin cəzalandırılması nüfuzlu Beynəlxalq Hərbi Tribunalın (Nürnberg və Tokio proseslərinin) Nizamnaməsində, habelə “Genosid cinayətlərin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Beynəlxalq Konvensiyada müəyyən edilsə də, BMT 1965-ci ildə “İrqi seçkilinin (apartheidin) bütün formalarının ləğvi haqqında” Konvensiyanı da qəbul etmişdir [4, s.425].

Bu nöqteyi-nəzərdən də hər hansı tarixi mərhələdə olan hadisələrin hansının soyqırım, hansıların isə daha az kriminal və ya qeyri-insani əməl olduğunu və ya genosid olmasını müəyyən etmək mürəkkəb prosesdir. Soyqırım ittihamlarının, genosid məsələsinin cərəyan etdiyi hər bir hadisədə müxtəlif tərəflərin mövqelərini məhz faktların çox müxtəlif cəhətlərini təsviq etməklə nəzərə alırlar. Hadisənin şərtləri, təfərrüatları müzakirə edilərək qərar çıxarılır. Sözsüz ki, soyqırım ittihamı tam aydın olmur və demək olar ki, həmişə fikirlərdə ziddiyyətlər olur, mülahizə və qənaətlərdə dolaşıqlıq yaranır, yanaşmalar çarpazlaşır. Beləliklə də, uzun illər “soyqırım” və “genosid” termininə yanaşmada hadisələrə qiymət verilməsi çözülmür.

Cinayətlər içində ümumi hökmlər var ki, onlara da kütləvi qətlər və insan alveri də daxildir. Soyqırım da beynəlxalq cinayətlər silsiləsindən olub ən çox müharibə, immiqrant qaçaqçılığı və terrorizm kontekstində ehtiva olunur.

Soyqırım sözüne bir termin kimi tərif verilməsi və ya izahı, qeyd etdiyimiz kimi, müxtəlif sözlük və lüğətlərdə demək olar ki, təxmini eyni məzmunu ifadə edir. Bəs tədqiqatçılar bu haqda nə yazır? M.Hassan Kakar çoxsaylı təcrübə araşdırmalarından sonra “Sovet müdaxiləsi və əfqan cəvabı: 1979-1982” kitabında göstərir: “Soyqırımın beynəlxalq tərfi çox məhdud verilmişdir. Çünki bu anlayışa “mütləq siyasi və ya soyqırım törədənlər tərəfindən müəyyən olunan hər hansı bir qrup” ifadəsi də əlavə edilməlidir. M.H.Kakar məhz bu yerdə Frenk Çok və Kurt Conassondan nümunə verərək yazır: “Soyqırım - soyqırımı törədən müəyyənləşdirdiyi bir qrupun dövlət və ya başqa hakimiyyətin məhv etməyə çalışdığı birtərəfli kütləvi qırğının bir formasıdır”. Beynəlxalq hüququn soyqırma verdiyi hal-hazırkı təriflə qane olmayan bəzi tədqiqatçılar da qeyd edirlər ki, bu tərifə o dövrdə məhz keçmiş SSRİ-nin rəhbəri olmuş Stalinin qismən təsiri olub, buna görə də orada “siyasi qruplar” sözü nəzərdə tutulmayıbdır [8].

Digər bir tədqiqatçı, Havay Universitetinin (ABŞ) professoru R.C.Rammel “soyqırım” termininin iki müxtəlif aspektdə mənə şərhini göstərir. Birincisi, ənənəvi mənə, yəni hakimiyyət tərəfindən insanların milli, etnik, irqi və ya dini mənsubiyyətinə görə qətli, məhv edilməsidir. İkinci, leqal mənə, beynəlxalq razılıqla Konvensiyada (SCQACK) ifadə edilən termindir. Belə ki, bura həm də

gender stratifikasiyası baxımından gendersidi - doğumların qarşısının alınması, yəni abortlar, uşaqların zorla bir qrupdan digərinə köçürülməsi kimi öldürməklə əlaqəli olmayan hərəkətlər də aiddir. Bu isə məhz qrupun məhvinə yönələn hərəkətdir. Əsas şərh, ənənəvi mənə izahıdır. Bundan əlavə, bura siyasi tənqidçilərin də hakimiyyət tərəfindən öldürülməsi və digər beynəlxalq səviyyəli qətlər də daxildir. Bu qarışıqlığı ayırmaq üçün R.Rammel üçüncü bir izah üçün “demosid” (“democide”) terminindən istifadə etmişdir. Demosid sözü yunan mənşəli olub, “xalq” və “öldürmə” sözlərindən ibarətdir. Bu anlayışı R.Rammel belə izah edir: “Demosid” ölkədəki bir iqtidarın qərarları nəticəsində reallaşan (genosid, soyqırım), politisid (siyasi qırğın) və kütləvi qiyamlara daxil olan hər cür ölümdür. Soyqırım anlamının hüquqi tərfi içində “müxtəlif ölümlər də” bu anlamın içində yer alır. Digər tərəfdən, dövlətlərin döyüşlərdə öldürdükleri, mühakimə etmədən edam etdikləri insanlar və ya da əsgərlərin bir hərbi hədəfə qarşı edilən silahlı hücumu ilə reallaşan hər cür qeyri-ölümləri demosid sayılmaz. R.Rammel hökumətlərin yol açdığı ölümlərlə bağlı 8000 hesabatı tədqiq etmişdir. O, XX əsrdə demosidlə bağlı 262 milyon ölümün reallaşdığını hesablamışdır [9].

Politisid – bu, əsasən, özündə siyasi qırğınları ehtiva edir.

Bu terminlə paralellikdə etnik təmizlik - bir etnik qrupa mənsub insanların zorla yerindən edilməsini məqsəd qoyan, dəyişik siyasəti ifadə edir. Ümumiyyətlə, zorla köçürülmə müəyyən bir əhalinin yerini dəyişdirmə kimi tətbiqlərin nəticəsində ortaya çıxır. Bu termin, yəni politisid də etnosid və genosid ilə yaxından əlaqəlidir [10]. Bir sözlə, etnosid - cəmiyyətdə etnik monolitliyi, müxtəlif etnik köklərə malik insanların bir-birindən fərqlənmədiyini iddia edən fikrin cəmiyyətə tətbiqi və tətbiq edilməsindən ibarət şüurlu siyasətdir.

Digər bir tədqiqatçı Adam Cons “Soyqırım: Ətraflı giriş” kitabında yazır: “Tarix boyu insanların başqa qrupları yad kimi görmə qabiliyyətləri olub”. A.Cons fikrinə davam edərək F.Cok və K.Conassondan sitat gətirir: “Tarixi və antropoloji insanların özləri üçün həmişə bir adları olub. Əksər hallarda bu ad “xalq” olub və hər hansı yolla özlərindən daha keyfiyyətsiz hesab etdikləri başqa adamlara qarşı bu ad üzərində sahibliklərini yaradıblar. “Xalq” və bəzi başqa cəmiyyətlər arasındakı fərqlər din, dil, metod, adətlər və s. ilə bağlı xüsusilə böyük olduğundan digərləri adi insana nisbətə daha az qiymətləndirilib – kafirlər, barbarlar və ya hətta heyvanlar” [11, s.28].

A.Cons fikrini belə ifadə edir: “Çox az xalq başqa bir qrupla daha rahat yaşaya bilir, çünki yadlar insandan daha aşağı qiymətləndirilir. Buradan isə qısa bir arqument əldə edilir ki, bizim yaşaya bilməmiş üçün onlar və ya biz məhv edilməliyik. Bu qiymətləndirmədən sonra A.Cons belə davam edir: “Frenk Çok və Kurt Conassonun erkən araşdırmalarında qeyd edildiyi kimi çətinlik ondadır ki, belə tarixi qeydlərin mövcudluğu ikibəşli və qeyri-mötəbərdir. Belə ki, bu gün tarix bəzi “sadiq”, “obyektiv” faktlarla, onu yazanın öz rəhbərini tərifləmək məqsədinə xidmət edən hesablamalarına və öz fikirlərinin daha ali olmasını əsaslandırmaqla yazılır” [11, s.29].

Təhlillərdə bir anlam da var: gendersid. Bəs gendersid nədir? Soyqırım (genosid) və cinslərin öldürüldüyü hal gendersidi fərqlidir. Uşaqlar (xüsusilə qızlar) və qadınların Fukididin “Melian dialoqu”nda məhz göstərdiyi faktlar gendersid məsələsini ehtiva edir.

Digər bir tədqiqatçı Devid Stannard özünün “Amerika holokostu” əsərində göstərir: “Amerikanın yerli əhalisinə qəsdən etnosid kimi - yəni bilərəkdən xəstəliklərin bioloji silah olaraq tətbiq olunmasıdır”. Bu ittiham ilk dəfə Ceffi Amhorstün başçılıq etdiyi Britaniya qüvvələrinə qarşı irəli sürülüb. Hər bir halda onun komandanlığı ilə bakteroloji hərbin tətbiqinə aid cəmi bir sənəd var. D.Stannard yazır: “Amerikanın yerli əhalisinin məhvi avropalılar və onların varisləri tərəfindən törənen “soyqırım zəncirində” dünya tarixinin ən kütləvi soyqırım aktıdır” [12].

Bəs etnosid nədir? Avropa dillərində etnoside və ya cultureside ya da cultural genocide deyilən və Azərbaycan dilində “boyqırım” adlandırılan bilən bu anlayış bir xalqın milli varlığını, milli kimliyini, onu başqalarından ayıran milli və maddi-mənəvi kultural dəyərlərini zorakı əritmə siyasəti ilə yox etməyə yönəlik dövlət siyasətini bildirir. Dünyadakı boyqırım (etnosid) faktları içərisində

azərbaycanlıların adı göstərilməyə də, bir gerçəklikdir ki, bütün dünya üzrə boyqırımın ən klassik örnəklərindən biri panfaşizm şovinizminin azərbaycanlılara qarşı zorakı əritmə siyasətidir.

Bəs “holokost” termini nə vaxt meydana çıxdı? Bu ifadə İkinci Dünya müharibəsində Hilterin başçılığı ilə Almaniyanın Milli Sosialist Alman Fəhlə Partiyası tərəfindən planlaşdırılan və həyata keçirilən məhv proqramının bir hissəsi kimi, təxminən 6 milyon Avropa yəhudisinin öldürülməsini ifadə etmək üçün istifadə olunur. Alimlərin əksəriyyəti holokost anlayışına başqa qrupları daxil etmir, bu termini yalnız yəhudilərin soyqırımı üçün saxlayırlar. Faşistlər bunu “yəhudi məsələsinin son həlli” adlandırırlar. Dünyada baş verən soyqırım aktlarından amerikalıların hindulara, ermənilərin türklərə və azərbaycanlılara, almanların yəhudilərə, fransızların əlcəzairilərə qarşı təcavüzünü göstərmək olar. Nəzərə yetirək ki, Yel Universitetindən Ben Kiernan Üçüncü Pun müharibəsinin sonunda Karfagenin dağılmasını “ilk soyqırım” kimi qələmə verir [13].

Hər il aprelin 24-də məskunlaşdığı ərazini özününküləşdirən, bir xalq kimi özləri də qondarma, yalan millət olan ermənilər saxta və uydurma “erməni soyqırımı”nı qeyd edirlər. Həqiqətdə isə, mahiyyət və xarakterinə görə o dövrdəki hadisələrə hüquqi, siyasi və tarixi, mənəvi kontekstdən yanaşsaq bu əsassız, yalan ifadə olan “erməni soyqırımı” sözü özü saxta və qondarmadır. “Erməni soyqırımı” sözü real həqiqətdən uzaq, boş və uydurma bir cəfəngiyyat üzərində yazılan yalan bir tarixi saxtalaşdırma.

Digər bir fakta nəzər salaq. Bəs 1918-ci il 31 mart hadisələrinin əsl həqiqəti nədir? Bu erməni – daşnak birləşməsinin qanunsuz siyasəti, yəni müasir hüquqi sənədlər və qanunvericilik aktlarına əsasən dövlət ərazisində məskunlaşan bir qrup əhalinin onun konstitusiya quruluşuna qarşı etdiyi qiyamdır.

Nəzərə yetirək ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli Sərəncamı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırım Günü kimi qeyd olunur.

Bəs Xocalı faciəsi nədir? Xocalı soyqırımıdır! XOCALI kütləvi insan qətlidir! Bu Beynəlxalq cinayət kateqoriyasına aid olan soyqırımıdır. Professor Əli Həsənovun fikri ilə yanaşsaq: “Ermənistanın işğalçılıq siyasəti Azərbaycan xalqının dinc həyatına, mənəvi-psixoloji sabitliyinə, intellektual enerjisinə qarşı yönəldilmiş məqsədyönlü təcavüzdür” [14].

Azərbaycanlılar zaman-zaman qonşu erməni daşnakları və onların havadarlarının köməyi nəticəsində təcavüzə - kütləvi insan tələfatına məruz qalmışlar. Respublika Prezidenti İlham Əliyevin məntiqi ilə desək: “XX əsrin sonunda bütün dünyanın gözü qarşısında törədilmiş, qəddarlığı və amansızlığı ilə fərqlənən Xocalı soyqırımı erməni millətçilərinin təcavüzkar siyasətinin ən qanlı səhifəsi olmuşdur. Xocalı soyqırımı törətməkdə düşmənin məqsədi Azərbaycan xalqını sarsıtmaq, suverenlik və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədən çəkəndirmək və torpaqlarımızı zorla ələ keçirmək olsa da, bu ağır faciə xalqımızı daha da mətinləşdirmiş, qəhrəman oğul və qızlarımızı müqəddəs Vətən və milli dövlətçiliyimiz naminə qətiyyətli və mütəşəkkil mübarizəyə səfərbər etmişdir” [15].

Soyqırım və genosid anlayışlarına siyasi-hüquqi kontekstdə nəzər yetirdik. Bəli, bütün terminlər, o terminlərdən doğan digər anlayışlar da hüquqi mətndə aşkar edir ki, istər soyqırımlar, istər genosid faktı insanlığa qarşı törədilən terror aktıdır!

Açar sözlər: genosid, politisid, demosid, etnosid, gendersid, faciə, etnik qrup, terror

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Soyqırım cinayəti. Beynəlxalq aktlar, normativ sənədlər, müraciət və şərhlər toplusu. Bakı: 2010
2. www.wikipedia.org
3. Türkçe-azerice hüquq lüğəti. Türkiyə: 2013, 570 s.
4. Quliyev A.İ. Hüquq ensiklopediyası. Bakı: Qanun, 2007, 1108 s.
5. http://www.google.az/search?redir_esc və ya [azerdict.com](http://www.azerdict.com)

6. <http://www.azadliq.org/content/article/2493331/ontmr>
7. Ph.Sands CV. Matrix champers.18 november 2009// <http://en.m.wikipedia.org/wiki/phillipe-sands>
8. M.Hassan Kakar. Afghanistan. The Soviet Invasion and the Afgan Response, 1979-1982. Berkeley: University of California press, 1995
9. <http://liberteryen.org/2010/12/demosid>
10. <http://tr.m.ükipedia.org/üiki/Etnik-temizlik>
11. F.Çok və K.Conasson. Soyqırımın tarixi və sosiologiyası. 1990, http://m.vk.com/wall-435619-27_310
12. <http://az.m.ükipedia.org/üiki/soyq%e4%>
13. <http://okamil.wordpress.Com/2012/07/05/>
14. <http://news.milli.az/politikes/325964.html>.22.02.2015
15. <http://az.prezidenti.az/articles/4388>

Рена Мирзаде

**МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ВЗГЛЯД НА ПРЕСТУПЛЕНИЕ ГЕНОЦИД**

Резюме

В статье дается толкование термина «геноцид». Раскрываются значения таких терминов, как «этноцид», «культуроцид», «политицид», «демоцид», «гендерцид». Автор подчеркивает, что международное сообщество осуждает все виды преступлений, направленных на уничтожения человечества. Автор считает понятие «армянский геноцид» вымыслом и фальсификацией. Говоря о Ходжалинском геноциде, о его результатах, автор рассматривает его как одно из самых жестоких в истории человечества.

Ключевые слова: геноцид, политицид, демоцид, этноцид, гендерцид, трагедия, этническая группа, террор

Rena Mirzazade

**INTERNATIONAL LEGAL AND POLITICAL
VIEW ON THE PROBLEM OF GENOCIDE**

Summary

An interpretation of the term “genocide” is given in the article. The significance of such terms as “ethnocide”, “culturocide”, “politicide”, “democide”, “genderocide” is revealed. The author emphasizes that international community condemns all the kinds of crimes directed at the destruction of mankind. The author considers the concept of “Armenian genocide” to be fiction and falsification. Speaking about Khojaly genocide and its outcomes, the author considers it as one of the most violent in the history of mankind.

Keywords: genocide, politicide, democide, ethnocide, gendercide, tragedy, ethnic group, terror